

Hulemaleri fra Lascaux-grotten i Frankrike.

når en krigsreporter træffer valg betinget af en ny situation på slagmarken.

Tvetydighed i litteraturen handler om i sproget at skabe ikke en «rå» klarhed, men en klarhed forbundet med det ikke-helt-synlige, det vanskeligt tilgængelige, det obskure. En tvetydighed Mitchelmore skimter hos Karl Ove Knausgård.

SPROGLIG INDSATS

Mitchelmore har et problematisk mellemværende med Knausgård, en forfatter der omtales som «apostlen for utålmodig ærlighed». Hans læsning af første bind af *Min kamp* gav ham til at begynde med en fornemmelse af at sidde med et af tidens sjældne mesterværker mellem hænderne. Han opholder sig først ved Knausgårds evne til at grave billeder frem fra tilsyneladende banale barndomsoplevelser og forstørre disse, for eksempel det billede den lille Knausgård ser i en nyhedsudsendelse i form af et ansigt fra en forlist fiksekutter der dukker op til overfladen af en sø, som et billede på døden der forstærker relationen til faren. Andre gange er det kunstværker der betager Knausgård og sikrer en følelse af skønhed eller nærvær. Mitchelmore ser disse forstørrelses-effekter som kraftfelter og varmekilder, der bevæger skriften andre steder hen og giver os en måde at se på. Styrken ved *Min kamp* er på dette sted evnen til at lytte til stilheden bag støjen i verden og i skriften eksperimenterer med åbningen af andre rum der gør en fortælling mulig. Vi

kan sagtens kalde *Min kamp* for en roman, siger Mitchelmore. Alene de åbenbarende sansninger der indskrives sig på livets overflade og fortryller, der åbner såvel for fortiden og nutiden såvel som fremtiden, er nok til at bekræfte dette.

Metoden er selvfølgelig velkendt og mange gode forfattere har igennem tiden gjort brug af denne teknik. Men hvad det kommer an på er sproget, som Mitchelmore påpeger: «Virkeligheden kan ikke bringes ind i værket, uden at det underlægges bogens sproglige og konceptuelle pres. At skrive tydeligt om synlige ting er ingen garanti for realisme. Følger man Wittgenstein, er regn oplevet i en drøm ingen garanti for at blive våd, selv ikke hvis det er forbundet med støj i soveværelsesvinduet.» Men er det en kvalitet ved en bog, at forfatteren er bevidst om at beskrivelserne aldrig er tilstrækkelige, at smerten, kedsomheden, det uhyggelige (*unheimlich*), det mærkværdige, uophørligt unddrager sig sproget? Det er vel stadig et spørgsmål om *hvordan* man er bevidst, om *hvordan* den sproglige indsats tager sig ud? Er det nok at hæfte sig ved at Knausgaard gennemspiller og gennemkværner sin egen vanskelighed ved at indfange de menneskelige grundfølelser?

«Knausgård fremkalder med sin skrift momenter af overvældende umiddelbarhed, så det banale bliver himmelsk, uden at denne umiddelbarhed munder ud i forløsende åbenbaring, men snarere yderligere frustration,» bemærker Mitchelmore. Ansigtet på søens overflade

(TV-udsendelsen) og de uforklarlige tårer vakt af skyernes mønster i et gammelt maleri, rummer nok løftet om en transcendens, men ingen affirmativ transcendens. I en verden uden Gud er litteraturens kamp med sit liv, en kamp der kun kan udstille sin egen mislykkethed. Det er åbenbart også derfor Knausgård ikke tilstræber en stærk stil som forfatter. Stærke temaer og en stærk stil må brydes ned før der kan komme litteratur ud af det. Denne nedbrydning er det som kaldes skrivning. At skrive har mere at gøre med at destruere end at skabe, siger han et sted. Man kunne også lægge trykket et andet sted: At destruere er en form for skabelse, og derfor kræver den en særlig sproglig indsats. Det er muligt at Knausgaard ikke bliver stående ved det umiddelbare indtryk fra hverdagslivet, ikke stiller sig tilfreds hermed, men det er i sig selv ikke en begrundelse for at vi står overfor god litteratur.

INDSIGTSFULD DESILLUSION

Jeg har en mistanke om at Mitchelmore udelader vigtige betragtninger om virkelighedseffekten der har at gøre med den skriftlige og sproglige indsats. Hvad der forstyrrer, er Knausgårds demonstrative, nærmest socialdokumentariske krav om at få det hele med ind i skriften og bogen. I lange faser er det denne socialdokumentariske ophobning af detaljer der dominerer teksten. Men at ophobningen af detaljer skulle have nogen indflydelse på indfangelsen af virkeligheden, er noget vrøvl. I

en gammel diskussion om realisme skrev den danske forfatter og sprogforsker Per Aage Brandt: «Roland Barthes mente, at 'virkelighedseffekten' i en fiktion opnås ved indlejring af detaljer, der ikke indgår funktionelt i det fortalte løb. Jeg kalder det 'skrammelteorien': Jo mere skrammel, der ligger og flyder i fiktionens rum, desto mere realistisk skulle den blive.» Ifølge Brandt antager Barthes derfor på forhånd, at fiktionsrummet ikke i sig selv, er realistisk, men at rummet oprindeligt er et skriftrum. «Barthes tager fejl,» skriver Brandt. «Når mennesker fortæller og kun er optaget af, hvad de fortæller, skaber de naturligt en realistisk fortælling; sproget er spontant tro mod hverdagens virkelighed.»¹ Måske kan man formulere det sådan at det kræver en særlig skriftlig indsats at bryde fra den realistiske illusion til en indsigtfuld desillusion.

Er det rimeligt at forvente en opklarende eller sanselig åbenbaring af litteraturen, fornemmelsen af at Rilke sidder inde med hemmeligheden om livet, men aldrig falder for fristelsen til at servere, som en anmelder engang skrev? For Mitchelmore søger litteraturen ikke mod en klar åbenbaring, ikke alt skal ud i lyset, og desillusionen hører med til dette syn. Hvis litteraturen lærer os at se, er det fordi den udviser en «sensibilitet for det usynlige».

© norske LMD
Stephen Mitchelmore, *This Space of Writing*, Zero, 2015.

¹ «Om skriften og det virkelige», Weekendavisen Bøger, 29. oktober 1999.

<p>LE MONDE diplomatique</p> <p>Postboks 33 Grefsen, 0409 Oslo, Norge Telefon: + 47 47 465 880 www.lmd.no</p> <p>Ansvarlig redaktør Remi Nilsen [remi@lmd.no]</p> <p>Redaksjonssekretær Mira Refseth Langeland [mira@lmd.no]</p> <p>Faste bidragsytere Arnstein Bjørkly, Frida Skatvik, Alexander Carnera, Morten Harper, Steffen Moestrup, Sverre V. Sand, Slavoj Žižek.</p> <p>Faste oversettere Gøril Eldøen, Lars T. Halvorsen, Lasse H. Takle, Harald Roalkvam, Kaja J. Rathe, Ingeborg A. Fossetøl.</p>	<p>Abonnement Løpende årsabonnement på papir-avisen [12 utgaver]: Norge 590 NOK. Europa 630 NOK. Verden 660 NOK. Abonnement kan tegnes på telefon +47 47 465 880, e-post til abo@lmd.no, eller bestilles på www.lmd.no.</p> <p>Annonser Le Monde diplomatique når nærmere 100 000 lesere. Avisen selges som abonnementsavis, samt i løssalg i Norge og Danmark. En større del av opplaget vedlegges norske Klassekampen. Norske LMD kommer ut den første uka i hver måned.</p> <p>For informasjon om annonser kontakt: Geir Hellerud: telefon: 21 50 47 06 / 928 08 080 e-post: annonser@lmd.no</p>	<p>Utgiver Le Monde diplomatique Norge AS. Daglig leder: Remi Nilsen Eies av Per Meland og Remi Nilsen</p> <p>Trykkeri Nr1Trykk, Lillestrøm, Norge. Avisen mottar støttemidler av Norsk kulturråd og Fritt Ord.</p> <p>Månedsavisen LE MONDE diplomatique har et globalt og radikalt engasjement. Denne norske [nordiske] utgaven inneholder artikler fra franske Le Monde diplomatique og de andre internasjonale utgavene, samt artikler [merket «© norske LMD»] fra den norske redaksjonen. Hovedspråket er norsk. Bilder velges av den norske redaksjonen.</p>	<p>LE MONDE diplomatique internasjonalt 75 internasjonale utgaver, hvorav 46 er papirutgaver. Totalopplag 2,4 millioner eksemplarer. Utgis på 29 språk.</p> <p>Frankrike 1, Avenue Stephen-Pichon, 75013 Paris www.monde-diplomatique.fr Grunnlegger: Hubert Beuve-Méry Daglig leder og ansvarlig redaktør: Serge Halimi Sjefredaktør: Philippe Descamps</p> <p>Norske Le Monde diplomatique arbeider i tråd med Redaktørplakaten, Tekstrekklameplakaten og Vær Varsomplakatens regler for god presseskikk. Den norske og tyske utgaven er partnere i det europeiske nettverket Eurozine. Se www.eurozine.com</p>	<p>Neste nummer av Le Monde diplomatique kommer ut 6. mai</p>
--	--	---	---	--